

דברים פרק א

(א) אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעַרְבָה מִזֶּה סוּף בֵּין פָּאֲרֹן וּבֵין
תַּפַּל וְלִבְנֵי וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב: (ב) אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם
מִחֻרֵב דָּרָךְ הָרָה שְׁעִיר עֵד קָדֵשׁ בְּרִנְעָה: (ג) וַיְהִי
בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
דָּבַר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹוֹק
אֹתוֹ אֲלֵהֶם: (ד) אַחֲרַי הִכְתִּירוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֶת עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֵשְׂתָרֹת בְּאֶדְרָעִי: (ה) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
בְּאֶרֶץ מִזְרָב הַזֶּה הָאֵיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת
לְאָמֹר:

רש"י
(א) **אלה הדברים** - לפי שהן דברי תוכחות ומנה
כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן,
לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני
כבודן של ישראל: **אל כל ישראל** - אילו הוכיח
מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם
שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך,
אילו היינו שם היינו משיבים אותם, לכך כנסם
כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו
תשובה ישיב: **במדבר** - לא במדבר היו אלא
בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה
שהכעיסוהו במדבר שאמרו (שמות טז ג) מי יתן
מותנו וגו': **בערבה** - בשביל הערבה שחטאו בבעל

פעור בשטים בערבות מואב: **מול סוף** - על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שם יד יא)
המבלי אין קברים במצרים, וכן כנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ז) וימרו על ים בים סוף,
כדאיתא בערכין (טו א): **בין פארן ובין תפל ולבן** - אמר רבי יוחנן [רשב"י] חזרנו על כל המקרא ולא
מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא
ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים: **והצרות** - במחלוקתו של
קרח. דבר אחר אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם
נדברתם במקום: **ודי זהב** - הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י)
וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל:

רשב"ם

(א) **אלה הדברים** - לפי פשוטו כל הנזכרים בפסוק זה מקומות הן כמו שמצינו שרגילים הפסוקים לתת
סימן בתוך סימן אל המקומות שהוא רוצה לפרש היכן. בלך לך מקדם לבית אל ויט אהלה. בית אל
מים והעי מקדם. [בפרשת בשלח] וישבו ויחזרו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון.
בסוף שופטים הנה חג ליי"י בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לביתאל מזרחה השמש למסלה העלה
מביתאל שכמה ומנגב ללבונה. וכל שכן שצריך לפרש היכן נאמרו המצות כמו שכתוב וידבר יי"י אל
משה במדבר סיני, בארץ מצרים החדש הזה, וידבר יי"י אל משה בהר סיני, בערבות מואב. אף כאן
עושה סימן בתוך סימן. וכן הוא אומר וחוזר ושונה דבר זה כשבא משה לפרש את המצות אלה העדות
החקים והמשפטים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחון מלך האמרי. [וכן
בפרשה זו לפנינו כתוב בעבר הירדן בארץ מואב] הואיל משה וגו': **בעבר הירדן** - ובאיזה עבר הירדן?:
במדבר - באותו עבר הירדן שהוא לצד מדבר שהיו בו ישראל מ' שנה שהוא קרוי עבר הירדן ליושבים
בארץ ישראל, ולא בעבר הירדן שהוא לצד ירושלים שגם הוא קרוי עבר הירדן להולכי מדבר שהיו בו
ישראל: **בערבה** - כלומר באיזה מקום במדבר? באותו מדבר שבערבות מואב: **מול סוף** - שים סוף
מתחיל ממזרח ארץ ישראל שנאמר ושתי את גבלך מים סוף [ו]עד ים פלשתים וגו' כלומר ממזרח ועד
מערב והוא ים המלח שכתוב בגבול קרן מזרחית דרומית באלה מסעי, וגם בפרשת ואתחנן וכל הערבה
עבר הירדן מזרחה ועד ים הערבה, וזהו ים סוף שאצל ערבות מואב: **בין פארן ובין תפל** - כמו בין
ביתאל ובין העי: **ולבן והצרות ודי זהב** - הכל מקומות לפי פשוטו: **ודי זהב** - כמו בת מי זהב שהוא שם
[לפי] פשוטו:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for the free 14-day trial of
Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

רמב"ן

(א) אמר אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל - על המצות אשר יזכיר בכל הספר מתחלת עשרת הדברות בפרשת ואתחנן, כמו שאמר (פסוק ה) הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר, כי על התורה ידבר. ויחסר מפסוק ה' אלהינו דבר אלינו (פסוק ו) מלת אמירה, וכמוהו כי נשני אלהים את כל עמלי, כי הפרני אלהים (בראשית מא נא נב), כי אמר. ושיעור הכתובים האלה, אלה המצות אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, בארבעים שנה לצאתם ממצרים באחד לחדש העשתי עשר, ככל אשר צוה ה' אותי אליהם, והיה זה אחרי הכותו את סיחון ועוג. בארץ מואב שם הואיל משה לבאר להם התורה הזאת לאמר, ויאמר ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת וגו'. והטעם, כי כאשר הואיל משה לבאר להם המצות, אמר להם בתחלת דבריו, ה' אלהינו דבר אלינו בחורב אחרי שנתן לנו עשרת הדברים שנכבשו הארץ מיד ונעבור את הירדן, וחטאתיכם גרמו לכם זה וזה. ונמשכו דברי הפתיחה הזאת, עד שהשלים בהם בפסוק ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כל הימים (להלן ד מ). אז קרא משה אל כל ישראל אשר היו לפניו ואמר (להלן ה א) שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום, והתחיל בביאור התורה עשרת הדברות שישמעו אותם בביאור מפי המקבל אותם מפי של הקב"ה, ואחרי כן הודיעם יחוד השם שמע

ישראל ה' אלהינו ה' אחד (להלן ו ד), וכל המצות שבספר הזה. ולכך יפרש בכאן "אשר דבר משה אל כל ישראל" ושם "ויקרא משה אל כל ישראל", כי ביאור התורה ותשלום המצות צריך להיות במעמד כל ישראל כאשר היה במתן התורה. ומפני שהאריך בדברי הפתיחה הזאת, חזר הכתוב למקום שפסק בתחלת ביאור התורה ואמר (להלן ד מד מה) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, אלה העדות החקים והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים. והזכיר (להלן ד מו) כי היה בעבר הירדן בגיא בארץ סיחון, והיא ארץ מואב הנזכר בכאן, כי ישראל לא נכנסו לארץ מואב רק באותו החלק שטהר אליהם בסיחון כמו שנתבאר בספר של מעלה (במדבר כא יג):

והנה הזכיר בכאן שני דברים. אמר שדבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותי אליהם, וזה רמז אל המצות שיאמר להם בספר הזה שלא נזכרו עד הנה בתורה. ואמר שהם ככל אשר צוה אותי השם לא הוסיף ולא גרע על מה שנצטווה, והזכיר זה בעבור שלא אמר בהם "וידבר ה' אל משה", ולכן כלל אותם עתה שהם כולם ככל אשר נצטווה מפי הקב"ה. ואמר עוד כי הואיל משה באר את התורה, וזה רמז במצות שנאמרו כבר שיחזור אותם לבאר אותם ולחדש בהם דברים. וטעם "הואיל משה", שרצה לבאר להם את התורה, והזכיר כן להודיע כי מעצמו ראה לעשות כן ולא צוהו השם בזה, מלשון הואיל נא ולין (שופטים יט ו), ולו הואלנו ונשב (יהושע ז ז), וכן רבים:

ספר אגרא דכלה לרבי צבי אלימלך שפירא מדינוב (לפרשת דברים)

אלה הדברים וכו' (דברים א א). פסל את הראשונים, דלמעלה נאמר (במדבר לו ז) ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל, ממילא כל שבט הוא בפני עצמו (עיין מ"ש לעיל בפרשת מסעי), אבל אלו הדברים הם לכל ישראל, כי מישך שייכי להדדי דכולם ערבים זה בזה:

וירצה עוד אלה פסל את הראשונים. היינו שלא פסל את הדברים, רק שהדברים שנאמרו להם עד היום, לא הבינו כל כך איכות הדברים על בורין עד היום, שבאו כל ישראל לדעת רבם בארבעים שנה (עיין ע"ז ה ע"ב). וז"ש אלה פסל את הראשונים, עיין מ"ש להלן בפסוק (דברים א ג) ויהי בארבעים שנה וכו':

אשר דבר משה וכו' (דברים א א). תיבת אשר מיותר, והוה ליה למימר אלה הדברים דבר משה וכו'. אך הוא להורות דלא היה כוונת משה לקנתרם ח"ו, כי מאד גדלה ויקרה בעיניו כבוד עם י"י אלה, רק היתה כוונתו לעוררם בתשובה הנק' אש"ר תשובה עילאה. וז"ש אש"ר דיבר משה, היינו דבריו היו עבור אש"ר שיומשך אל כל ישראל. ובזה ידוקדק מה שדקדקו המפרשים אומרו אל כ"ל ישראל, ולא בני ישראל. אך ידוע דבזולת תשובה עילאה, אין מוחין דגדלות לתפארת ישראל, ובמוחין דגדלות יושלם כל שיעור קומת ישראל ויתגדלו המדות ברבו יתירה. וז"ש אש"ר (תשובה עילאה), דב"ר (המשיך והנהיג) משי"ה (סוד הדעת), אל כ"ל ישראל (היינו לכללות שיעור קומת ישראל), ומובן למשכילי מדע:

...
ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר וכו' ככל אשר צוה י"י אתו אליהם (דברים א ג). יש להתבונן. א', כל מקום שנאמר ויהי וכו', ומה היה הוי בכאן. ב', צורך ההודעה שהיה בשבט. ג', ככל אשר צוה, כל אשר וכו' מיבעיא ליה, מאי ככ"ל בכף הדמיון. ד', תיבת אליהם מיותר. והנראה שאמר משה ולא נתן י"י לכם לב לדעת ועינים לראות וכו' עד היום הזה (דברים כט ג), ודרשו רז"ל (ע"ז ה' ע"ב) שאין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה. והנה עד ארבעים שנה חושב התלמיד שעמד על דעתו, אבל בהגיעו לארבעים אזי מתבונן שלא עמד על הדעת כלום. וז"ש ויהי בארבעים :

וכו', היה ו"י כי התבוננו שלא עמדו עדיין על דעתו והשגתם אינה כלום עדיין. ואמר בעשתי עשר חודש, כי הנה אמר ועינים לראות, וידוע דהחדש הזה הוא בחינת עינים בשיעור קומת הזמן. ואמר ככ"ל אשר וכו', דידוע הפרש נבואת משה לשאר הנביאים, ששאר הנביאים ראו בחזיונות במשלים, מה שאין כן נביאת משה (עיין ברמב"ם מד"ע (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו) כל ההפרש). והנה גם בני ישראל בקבלם ממשה עד שלא עמדו על דעתו, לא היו להם הדברים ברורים בפנימיותן היו צריכין למשלים, ואחר שעמדו על דעתו לא הוצרכו למשלים, רק הדברים בעצמם ששמעו היו להם מתוקים מדבש. וז"ש בארבעים שנה וכו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה י"י אתו אליהם, ככ"ל בכ"ף הדומה, ור"ל כמו שבאה אליו ציוי השם מבלי חידות ומשלים, כן דבר הוא להם כעת, כיון שכבר עמדו על דעתו לא היה להן כדברי הספר החתום :

אשר צוה י"י (דברים א ג). ח"י פעמים כתיב בתורה אשר צוה י"י. רמז הדבר הוא דהנה הפלסופים חקרו איך על ידי עשיית המצות בגשמיות, יהיה לאדם חיים נצחיים בהשגרת הנפש, והלא המצוה היא גשמיות חולפת כרגע. אבל הוא שטות גדול כי אין להשיג על גשמיות המצוה, רק על קדושת המצוה ב"ה, ובעשות רצונו ית"ש הנה דבוק ברצון העליון וח"י לעולם. וז"ש משה כל המצוה וכו' תשמרון לעשות דייקא למען תחיון וכו' (דברים ח א), על כן לרמז לזה אשר צוה י"י ח"י פעמים בתורה, הבן הדבר :